Filologia română la Kiev : trecut şi prezent

Sergiy LUCHKANYN

Originile filologiei române la Kiev, capitala Ucrainei, trebuie căutate în timpul lui Petru Movilă (1596-1647), mitropolit al Kievului din 1633, demnitate pe care o ocupă până la moarte, el fiind întemeietorul Academiei „Petru Movilă” din Kiev. Ajuns mitropolit al Kievului, Petru Movilă nu îşi uită obârşia. În cărţile apărute în Polonia de atunci (Reci Pospolita), sub îngrijirea lui, se numeşte pe sine „prinţ” al Moldovei, iar pe filele de la începutul unor cărţi aşază stema Ţării Moldovei, pe care o consideră blazonul familiei sale. Era mândru de originea lui română, socotindu-se coborâtor din familia legendarului Mucius Scaevola.

Sporadic, filologia română a fost prezentă la Universitatea Naţională „Taras Şevcenco” din Kiev, fondată în 1834 (unde, din anul întemeierii, ca limbi străine se predau germana, franceza şi polona, din 1838 – italiana, iar peste 4 ani au început primele cursuri de engleza), şi înaintea aşa-numitei „Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie” din 1917. De remarcat că între anii 1907-1912, Ştefan Ciobanu (1883-1950), celebru istoric al literaturii române vechi, a fost student al Universităţii din Kiev, numită pe atunci „Sfântu Volodimir” (cel care a creştinat Rusia kieveană în 988), înscriindu-se la Facultatea de Litere, secţia de slavistică. După cum arată academicianul Dan Horia Mazilu, anii studiilor universitare (Facultatea de Litere, pe care o termină – cu „Magna cum laude” – în 1911 şi Cursul superior academic, o specializare cu profil pedagogic, între anii 1911-1912) au cuprins câteva evenimente cu importante semnificaţii. De mare importanţă pentru aşezarea temeliilor remarcabilei pregătiri filologice a tânărului Ştefan Ciobanu, pentru instituirea viziunii sale asupra desfăşurărilor faptelor literare şi pentru achiziţionarea metodelor de cercetare ştiinţifică a fost contactul de durată (prelungit şi în anii de după absolvirea facultăţii) cu profesorul Vladimir Peretz, eminent cunoscător al literaturilor slave de răsărit, academician, personalitate proeminentă a Universităţii din Kiev[1]. Profesorul Peretz l-a îndrumat pe românul Ştefan Ciobanu să se angajeze în investigarea actelor ce ţineau de literatura şi cultura românească, aflate în bibliotecile şi depozitele de manuscrise din Ucraina, Rusia şi Polonia. Această orientare, vădită încă din primul studiu pe care îl publica studentul Ştefan Ciobanu în 1911 : *Румынские легенды о Богородице* [Legende româneşti despre Maica Domnului], în *Этнографическое обозрение*, nr. 3-4, Moscova, 1911, [şi extras, Moscova, 1912, 58 p.]”[2]. În cercetările sale din această perioadă, precum şi în anii următori, Ştefan Ciobanu a insistat de fiecare dată să ilumineze acele elemente şi

[1] Din 1996, la Catedra de Teoria literaturii si a comparativisticii a Institutului de Filologie al Universităţii Naţionale „Taras Şevcenco” din Kiev, anual (în decembrie) au loc conferinţe ştiinţifice dedicate lui Peretz, în cadrul cărora se discută şi problema relaţiilor româno-ucrainene literare în trecut.

[2] Dan Horia Mazilu, *Ştefan Ciobanu – istoric al literaturii române vechi*, în Ciobanu, 1992: 6.

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

relaţii de întrepătrundere între culturile slave răsăritene cu cea românească[3]. Între anii 1910-1914, la Academia teologică din Kiev şi-a făcut studiile ilustrul poet basarabean Alexei Mateevici (1888-1917) care, nu a uitat de patria sa, interesându-se permanent de evenimentele care se desfăşurau acasă, la Chişinău şi în alte localităţi ale Basarabiei. Aşa cum scriu criticii literari basarabeni Efim Levit şi Sava Pânzaru, „sentimentele patriotice l-au făcut să adere la asociaţia studenţilor basarabeni din Kiev, „Deşteptarea", organizată în 1909, care şi-a fixat obiective instructive şi politice de ordin naţional. Aici a făcut cunoştinţă şi s-a împrietenit cu viitorii oameni de cultură şi politici ai Basarabiei şi ai României, ca S. Murafa, Şt. Berechet, Şt. Ciobanu, D. Ciugureanu, Bogos, Dumitraşcu ş.a. Cu o deosebită atenţie Mateevici urmărea de la Kiev manifestările culturale din ţinutul natal, apariţia unor noi periodice"[4]. Subliniez că înfiinţarea la Kiev a Societăţii culturale româneşti „Deşteptarea" a fost una dintre iniţiativele – cu limpezi ţeluri politice – ale acestei grupări.

Pentru prima dată, limba română a început să fie studiată (în mod nesistematic) între anii 1920-1930 la Universitatea din Kiev (numită de atunci – „Institutul învăţământului popular din Kiev", între 1922-1933, universitatea, ca „instituţie burgheză", a fost închisă)[5], fiind predată de profesorul Ivan Şarovolsky (1876-1954), care a scris şi articolul *Cuvintele de origine română în limba ucraineană* (publicat în „Вісник заходознавства" (Culegere de filologie occidentală), 1930, №2), dând 94 de cuvinte (lista este discutabilă), ca, de exemplu, *бринза* „brânză" (în limba română acest cuvânt este atestat din secolul al XIV-lea, în limba ucraineana din secolul al XVIII-lea), *бука̀та* „bucată", *каруца* „căruţă", *малай* „mălai", *мамалига* „mămăligă", *плай* „plai", *турма* „turmă", *царина* „ţarină" (cuvântul se atestă într-un hrisov ucrainean din 1442) etc. La 3 octombrie 2006, cu ocazia celei de-a 130-a aniversări a celebrului savant la Universitatea Naţională „Taras Şevcenco" din Kiev, a avut loc conferinţa ştiinţifică dedicată lui Ivan Şarovolsky, unde autorul acestui articol a prezentat tema *Cercetările lui Ivan Şarovolsky în domeniul filologiei române*. În acea perioadă, literatura română aproape că nu a fost cunoscută în Ucraina, în afară de unele opere ale lui Panait Istrati. Această situaţie se explică, în primul rând, prin realităţile politice; până în 1934, România şi URSS n-au avut relaţii diplomatice, iar contactele culturale au fost minimale. Tema română şi „cea basarabeană", destul de bine reprezentate în literatura ucraineană din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea (Taras Şevcenko, Ivan Neciui-Levişky, Mihailo Koşiubynsky etc.), nu se oglindeşte deloc în literatura ucraineană „sovietică" din acea perioadă.

Situaţia s-a schimbat substanţial după al doilea război mondial, când România a devenit „ţară a democraţiei populare" şi aliată a URSS, deşi a rămas cu calitatea de

[3] Vezi *Славяно-румынский словарь*, Библиотеки московского Общества истории и древностей российских № 240 [Dicţionarul slavo-român nr. 240 din Biblioteca Societăţii de istorie şi antichităţi ruseşti din Moscova], în „Русский филологический вестник", nr. 1, Varşovia, 1914; *Досифей, митрополит Сучавский, и его книжная деятельность* [Mitropolitul Sucevei Dosoftei şi activitatea sa literară], în „Известия Императорской Академии Наук", Kyiv, 1915, VIII+160 p. (traducere românească de Ştefan Berechet, Iaşi, 1918).

[4] E. Levit, S. Pînzaru, *Alexei Mateevici, poetul, cărturarul şi profetul Basarabiei*, în Mateevici, 1993: p. 39.

[5] Despre istoria filologiei române la Universitatea din Cernăuţi, vezi numeroasele şi valoroasele articole ale lui Gheorghe Jernovei – şef al Catedrei de filologie română şi clasică a Universităţii Naţionale „Jurii Fedicovyci" din Cernăuţi –, care apar sistematic în săptămânalul „Concordia" (Cernăuţi), în perioada 2005-2006.

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

„rebel aliat al Moscovei". Dacă în Occident de obicei se spune că România, limba şi literatură română n-au fost prea mult cunoscute în perioada „războiului rece", la noi, dimpotrivă, se traducea mult din limba română, din limba unui popor „frățesc"; desigur, toate traducerile se refereau la operele făcute în conformitate deplină cu „directivele partinice comuniste", excepțiile fiind rarisime. Se traducea mult din marii clasici : Mihai Eminescu – poeziile lui au apărut în limba ucraineană, într-un volum separat, în 1952 (cu prefața lui Mihail Sadoveanu), dar şi în 1974, proză – în 1989; proza lui Slavici – în 1972; *O scrisoare pierdută*, de Ion Luca Caragiale – în 1952, *Nuvele şi schițe* – în 1978; *Amintiri din copilărie*, de Ion Creangă – în 1957 etc.). În limba ucraineană s-au publicat adesea : *Basme populare româneşti* (1956 şi 1981), operele lui Mihail Sadoveanu (desigur, în primul rând apărea romanul „socialist" *Mitrea Cocor* – în 1952, 1974, 1980, 1982, dar şi *Nicoară Potcoavă* în 1957 şi în 1980, povestiri, publicistică), ale lui Liviu Rebreanu (*Ion*, *Pădurea spânzuraților*) şi ale lui Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, 1977 şi 1984), ale lui Tudor Arghezi (un frumos volum de poezii a văzut lumina tiparului în limba ucraineană în 1980) etc. Această listă se poate continua.

În mod sistematic limba română şi filologia română, în general, au început să fie predate la Universitatea „Taras Şevcenco" din Kiev de către neuitatul nostru profesor Stanislav Semcinsky, începând cu septembrie 1958. St. Semcinsky s-a născut la 2 mai 1931, în comuna Akmanghât din județul Cetatea Albă (Bilgorod-Dnistrovsky), în sudul Basarabiei (azi satul Bilolissia, raionul Tatarbunar, regiunea Odesa), a absolvit şcoala primară din satul de baştină, iar între anii 1942-1944 a studiat la liceul „Regele Mihai" din Cetatea Albă; studiile superioare le-a făcut la secția de filologie clasică (a existat între 1948-1957, apoi a fost desființată „din cauza lipsei de legături cu viața reală", fiind redeschisă abia în 1993) a Facultății de Filologie a Universității „Taras Şevcenco" din Kiev. Începând din 1956 şi până la sfârşitul vieții, St. Semcinsky a lucrat la Catedra de lingvistică generală şi de filologie clasică (creată în 1955 de dascălul său universitar, profesor Andrii Bileţky, 1911-1995) a Facultății de Filologie a Universității „Taras Şevcenco" din Kiev (tot timpul scriu Universitatea „Taras Şevcenco", pentru că în momentul de față la Kiev există mai multe universități, printre care cea mai veche şi cea mai prestigioasă rămâne Universitatea „Taras Şevcenco"). Studiile şi cercetările ştiințifice ale marelui nostru dascăl Stanislav Semcinsky în domeniul românisticii i-au adus consacrarea internațională. În 45 de ani de activitate ştiințifică şi obştească, Dumnealui s-a afirmat ca personalitate marcantă pe tărâmul ştiinței filologice şi cel al consolidării relațiilor de prietenie româno-ucrainene. Marele nostru lingvist şi profesor în acest domeniu s-a ocupat de toate compartimentele limbii (fonetică istorică şi descriptivă, fonologie sincronică – a tradus în ucraineana *Introducere în fonetică* de Al. Rosetti (1974); ortografie şi ortoepie; gramatică istorică, descriptivă şi normativă; formarea cuvintelor; lexicologie şi lexicografie, incluzând etimologia, semantica cuvintelor; onomastica – antroponimia şi toponimia; istoria filologiei româneşti). Lucrările lui (a publicat peste 500 de articole ştiințifice), distingându-se printr-o extraordinară claritate în concepție şi în exprimare, printr-o serioasă exemplificare cu fapte de limbă, au fost deosebit de importante şi pentru lingvistica românească, romanică în general, precum şi pentru filologia slavă şi pentru filologia clasică : *Семчинський С.В. Лексичні запозичення з російської та української мов у румунській мові* (*Împrumuturile lexicale din rusa şi ucraineana în limba română*, 1958;

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

teza de doctor în ştiinţe filologice); *Семантична інтерференція мов (на матеріалі слов'яно-східнороманських мовних контактів)* (*Interferenţa semantică a limbilor* : *pe baza contactelor lingvistice slavo-romane răsăritene*, 1974; teza de doctor habilitat în ştiinţe filologice); *Михаїл Садовяну* : *Життя і творчість* (*Mihail Sadoveanu* : *viaţa şi opera*, 1980) etc. Savantul a tradus în limba ucraineană multe opere ale scriitorilor români (*Nicoară Potcoavă* de Mihail Sadoveanu, parţial *Letopiseţul Ţării Moldovei* de Miron Costin etc.), a scris o monografie despre Petru Movilă (se publica parţial numai în reviste), pentru prima dată în Ucraina a mai redactat un manualul – *Limba română pentru ucrainofoni*, care, din păcate, se păstrează doar în manuscris, deşi editarea lui este foarte necesară. St. Semcinsky, doctor habilitat în filologie (din 1974), profesorul emerit al Universităţii naţionale „Taras Şevcenco" din Kiev (1999), doctor Honoris Causa al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca (1997), membru de onoare al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova (din 1991), în decurs de 40 de ani a lucrat la Catedra de Lingvistică generală şi de Filologie clasică (în 1978-1999 a fost şef de catedra) a Facultăţii de Filologie, predând fără întrerupere cursuri de limbă, literatură, civilizaţie românească, folclor românesc, istoria limbii române la Facultatea de Filologie, la Facultatea de Filologie străină, la Institutul de relaţii internaţionale. În general, între anii 1958-1994, o dată la 4 ani se forma o grupă de studenţi (de obicei, de origine ucraineană ori rusă), care învăţa filologia română ca specialitatea secundară (specialitatea B), în decurs de 4 ani, de la „zero" la nivelul avansat (prima specialitate a studenţilor a fost filologie ucraineană, rusă sau –mai rar – filologie clasică ori franceză).

Totodată, în afară de aceşti studenţi, limba română mai era studiată, în mod facultativ, o dată pe săptămână, de alţi studenţi (8-10 persoane). St. Semcinsky a educat o pleiadă întreagă de savanţi, traducători din şi în limba română. Printre absolvenţii „Seminarului de Filologia română de la Universitatea din Kiev" (deci, printre studenţii care au învăţat limba română sub conducerea lui St.Semcinsky) sunt scriitori şi traducători (Victor Baranov, Natalia Stratanovska etc.), diplomaţi (fostul Ambasador al Ucrainei în România, domnul Harcenko), profesori şi cercetători ştiinţifici (Valerij Cemes, Sergiy Luchkanyn, Iurij Mosenkis, Tamara Nosenko, Nadia Paşcova, Natalia Puhalska, Zoja Rozhcenko). Sunt enumerate numai acele persoane care acum se preocupă într-o anumită măsură de filologia română; din păcate, mulţi foşti absolvenţi au abandonat (din diferite motive) mai târziu filologia română. Sub conducerea lui St. Semcinsky şi-au susţinut tezele mulţi doctoranzi, abordând subiecte din filologia română (Valerij Cemes, S. Luchkanyn, Iurij Mosenkis etc.) Uneori, împreună cu St. Semcinsky au lucrat ca profesori de limba română Varvara Iaşcenko (născută în 1923 la Cetatea Albă), Tamara Maistremko (mama soţului Nataliei Stratanovska), Valerij Cemes, Natalia Stratanovska, Sergiy Luchkanyn. În încheierea descrierii activităţii rodnice a lui St. Semcinsky aş vrea să mai spun că, în decursul ultimilor ani ai vieţii, remarcabilul savant sprijinea cu însufleţire şi cu toată puterea argumentului ştiinţific autentic lupta pentru limba română, pentru trecerea la grafia latină în Republica Moldova, participa la numeroase polemici, la conferinţe ştiinţifice, la care opinia sa avea o pondere deosebită[6].

[6] Semcinsky 1995: 29-32, Semcinski 2001: 3. În 2001 şi în 2006, la Universitatea Naţională „Taras Şevcenco" din Kiev au fost organizate conferinţe ştiinţifice dedicate lui St. Semcinsky, la care au participat lucrătorii Ambasadei României în Ucraina, precum şi mulţi savanţi din România şi din Republica Moldova.

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

După decesul lui St.Semcinsky în decembrie 1999, limba română rămâne încă o disciplină studiată la Universitatea Naţională „Taras Şevcenco" din Kiev. Între anii 2000-2005 au învăţat-o ca specialitatea B de patru-cinci ori pe săptămână o grupă de studenţi (11 persoane, toţi de origine ucraineană ori rusă), prima lor specialitate fiind filologia franceză. Doi dintre aceştia – Olexandr Banicov şi Olga Kovaliciuk – în viitorul apropiat vor lucra la Ambasada Ucrainei în România. Cu sprijinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării al României, în vara anului 2004, cinci studenţi dintre aceştia au participat timp de trei săptămâni la Cursurile Internaţionale de Limbă, Cultură şi Civilizaţie Românească, organizate de Facultatea de Litere a Universităţii „Ovidius" din Constanţa. În afara cursurilor de limba română, pe care le-au susţinut Sergiy Luchkanyn (în 2001-2002), Libov Lazarenko (în 2002-2004) şi Serafima Crigan (în 2004-2005), aceşti studenţi au participat şi la cursul de Civilizaţie românească, predat de subsemnatul (în ucraineană şi în româna). Libov Lazarenko şi Serafima Crigan sunt absolvente ale Universităţii Naţionale „Iurij Fedikovyci" din Cernăuţi şi au predat limba română de la Catedra de teoria şi practica traducerii din limbile romanice; în primul semestru al anului şcolar 2001-2002 (în septembrie-decembrie 2001)

La 12 noiembrie 2001 la Universitatea naţională „Taras Şevcenco" din Kiev s-a creat Institutul de filologie, în loc de Facultatea de Filologie, Facultatea de Filologie străină şi Facultatea de Orientalistică. Catedra de Lingvistică generală şi de filologie clasică, unde a lucrat prof. St. Semcinsky, ocupă la acest Institut de filologie un loc aparte. În 1998-2002, în cadrul acestei catedre, 8 studenţi care au avut ca specialitate filologia clasică, au studiat limba română o dată pe săptămână ca materie facultativă, predată de conf. S. Luchkanyn.

De asemenea, între 1996-2000, Stanislav Semcinsky, împreună cu Sergiy Luchkanyn, au predat limba română la Institutul de relaţii internaţionale al Universităţii Naţionale „Taras Şevcenco" din Kiev. În momentul de faţă (anul şcolar 2006-2007), în cadrul Universităţii Naţionale „Taras Şevcenco" din Kiev, limba română se predă la *Institutul (adică o facultate a Universităţii) de relaţii internaţionale*; acolo este studiată de 10 studenţi : din anul II (4 studenţi), din anul III (3 studenţi) şi din anul V (3 studenţi); limba română se învaţă ca o limbă străină, nu ca materie de specialitate, şi nu este limbă de predare (aceasta rămânând ucraineana, astfel încât predomină explicaţii ale regulilor gramaticale ale limbii române în ucraineană).

Se presupune că aceşti studenţi vor lucra în viitor cu limba română, la diferite instituţii de stat ale Ucrainei : Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Apărării, Editura pentru literatura în limbile minorităţilor naţionale ale Ucrainei etc. Pentru ca studenţii să fie cât mai motivaţi, limba română se predă tocmai la Institutul de relaţii internaţionale al Universităţii; la Institutul de filologie al Universităţii, predarea limbii române nu era prea atractivă după 1994, din cauza lipsei motivării pentru studenţi. După cum se ştie, în lumea contemporană contează în primul rând limbile de circulaţie internaţională – engleza, germana, franceza, mai puţin spaniola şi italiana. De remarcat faptul că, în ultimii ani, la Kiev, au devenit „populare" ca obiect de studii unele limbi orientale – araba, chineza, coreeana, japoneza, mai puţin persana. Limba română este predată de 2 profesori : doamna Serafima Crigan din Cernăuţi (în anul II şi în anul III) şi Sergiy Luchkanyn (în anul V). În fiecare an studenţii au *140 de ore de curs practic al limbii române*, adică săptămânal au 2 lecţii de limba română, o lecţie durând o oră şi 30 de minute. Serafima Crigan lucrează cu 0,25 normă la Catedra de Teoria şi practica

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

traducerii din limbile romanice, iar subsemnatul – la Catedra de Lingvistică generală şi de filologie clasică, având 0,25 normă de limba română, iar 0,75 normă – de limba latină şi de alte discipline ale filologiei clasice.

Vorbind despre predarea filologiei române la Kiev trebuie să descriem problemele care apar. Astăzi, lumea devine tot mai pragmatică, studiile „doar de dragul artei" nu se bucură de nici un succes, de nici o necesitate.

Pentru a fi oneşti, trebuie să spunem că – filologia română (ca şi cea ucraineană, rusă, clasică) nefiind considerată ca specialitate prestigioasă (ca şi folcloristica, creaţia literară, aceste specializări existând, de asemenea, la Institutul de filologie al Universităţii) –cu limba română (ca şi cu portugheza, maghiara sau cu „limbile moarte") nu se pot câştiga mulţi bani la Kiev. Sigur, există unele excepţii (de exemplu, în fotbalul ucrainean acum joacă cu succes mulţi români ca Florin Cernat etc., ca să nu mai vorbim despre celebrul antrenor al echipei „Şahtior" din Donețk, Mircea Lucescu, care vorbesc, bineînțeles, româneşte şi cu care lucrează ca translatori vorbitori de ucraineana, rusa şi româna). Însă tendinţa generală este cea menţionată *supra*. Din această cauză, în instituţiile particulare de învăţământ superior, unde studenţii învaţă limbi străine la alegere, nimeni nu vrea să înveţe româna (sau portugheza, maghiara, finlandeza, suedeza, bielorusa); cele mai căutate rămân limbile engleză, germană, franceză, mai puţin spaniolă, italiană, neogreacă, limbile orientale. Deci, având în vedere piaţa muncii, la Kiev nu sunt necesari mulţi specialişti în limba română, pentru că este foarte greu să găseşti un loc de muncă pe baza limbii române, în plus, chiar dacă ei ar fi necesari, există şi concurenţă din partea românilor – cetăţeni ucraineni sau a moldovenilor, care, ajungând la Kiev şi ştiind bine româna (chiar dacă nu toţi, unii vorbind „graiul moldovenesc"), ucraineana ori rusa, ocupă uneori locuri de muncă care se bazează pe cunoaşterea limbii române. Nu vreau să spun nimic contra acestui fapt, îl descriu numai în scopuri obiective, din punctul meu de vedere. Este foarte greu să susţii teza de doctorat, având ca subiect de studiu filologia română, nu există consiliul ştiinţific special pentru susţinerea tezelor de filologie română (există pentru filologie romană, dar e altceva, în paranteze se scrie filologie romană – franceză, spaniolă, italiană). Deşi, totuşi, la Kiev, după 1991 au fost susţinute unele teze de doctor în filologie care s-au axat pe filologia române : Tamara Nosenko, în decembrie 1994, cu tema *Proza lui Liviu Rebreanu* (specialitatea – literatura universală), Liubov Lazarenko, în iunie 1997, cu tema *Situaţia limbii române în Ucraina actuală* (2 specialităţi – filologia romanică şi teoria şi practica traducerii), Sergiy Luchkanyn, tot în iunie 1997 – *Universalitatea şi specificul naţional în gramaticile limbii române şi ale limbii ucrainene redactate în limba latină* (specialitatea – lingvistica generală). În momentul de faţă, îşi pregăteşte doctoratul Pavlo Matiuşa, la catedra de teoria şi practica traducerii din limbile romanice, care a învăţat limba română ca specialitatea B în 2000-2005 şi care are ca temă a tezei *Studiul comparativ al terminologiei militare în franceza şi româna*. La Institutul de jurnalistică al Universităţii, în cadrul literaturii universale, se preocupă parţial de literatura română profesorul Ivan Meghela, care studiază literatura germană şi maghiară din Transilvania, tradiţiile antice în literaturile contemporane, inclusiv în literatura română.

Referindu-se la această chestiune, aş vrea să mai spun că generaţia mea a fost ultima care a învăţat (în 1990-1994) literatura română (în general, în traducerile în ucraineana ori rusa), la Universitatea „Taras Şevcenco" din Kiev. După 1994, literatura română (ca şi istoria limbii române, folclorul românesc), ca o materie specială, nu se

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

predă deloc. Lumea s-a schimbat : în epoca globalizării, a internetului, a „tehnologiilor înalte”, a televiziunii etc. nu se citesc „romanele grase”, „poemele lungi”, literatura nu i-a învăţat pe oamenii să fie mai buni, mai oneşti, pragmatismul fiind cel care predomină. Nu se citesc cărţi artistice, „în viaţa culturală a majorităţii oamenilor” „locul de cinste” este ocupat de televizor (numit şi „dembelizor”), „distracţii în restaurant” etc. Studenţii vor să înveţe numai limba, mai precis – frecventează cursul practic de limbă română (şi în cazul altor limbi străine), învăţând construcţii gramaticale, traducere juridică, de afaceri, fără să ştie deloc literatura artistică, a cărei cunoaştere „nu oferă mijloace de trai”! Într-adevăr, în decurs de un semestru, studenţii audiază o dată pe săptămână cursul de Civilizaţie română (în ucraineana şi în româna), care presupune oferirea unor informaţii generale despre România, despre geografie, istorie, literatură etc., dar, bineînţeles, este foarte puţin. Majoritatea tinerilor nu vrea să înveţe „lucruri abstracte”, care „nu sunt legate de realitate”, iar istoria, filozofia şi beletristica sunt considerate ca „discipline inutile”. Nu vreau să vă gândiţi că aceste probleme au vreo „temelie politică”, sunt create de problemele economice, psihologice etc. Deşi toţi studenţii de la filologie învaţă obligatoriu, în decurs de 3-4 ani, literatura universală în limba ucraineană, această materie seamănă parţial cu literatura comparată din România.

La catedra de lingvistică generală şi de filologie clasică se păstrează multe cărţi în limba română, alese de St. Semcinsky. Institutul limbii române şi Institutul Cultural Român ne trimit sistematic unele cărţi, ziare şi reviste („22”, „România literară”, „Viaţa românească”, „Limba şi literatura română”, „Apostrof”, Cultura” etc.), ne-a dăruit, în 2006, 4 videocasete despre cultura şi civilizaţia română („Castelul Peleş”, „Amintiri din Bucureşti”, „Muzeul satului”, „Cultura română”), dar nouă ne lipsesc CD-uri şi DVD-uri despre România, ediţii noi ale cărţilor în limba română. Din când în când apar articole ştiinţifice în culegerile Universităţii, unii cercetători prezintă comunicări la conferinţe, dedicate filologiei române, istoriei României, traducerilor literaturii ucrainene în limba română şi invers, relaţiilor culturale româno-ucrainene (de exemplu, la 14 noiembrie 2003, la şedinţa plenară a conferinţei ştiinţifice dedicate Olgăi Kobyleanska (1864-1942), scriitoare ucraineană care s-a născut în România, la Gura Humorului, S. Luchkanyn a prezentat o comunicare despre studierea operei Olgăi Kobyleanska în România şi traducerile creaţiei ei în limba română) etc.

În afară de Universitatea naţională „Taras Şevcenco”, limba română se mai predă la Kiev la Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei, unde este predată de Natalia Stratanovska, studenţii ei fiind angajaţi ai acestui minister. Natalia Stratanovska şi Sergiy Luchkanyn au participat împreună la multe simpozioane ştiinţifice organizate de Fundaţia Culturală Română (acum – Institutul Cultural Român), de Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, al Academiei Române (Iaşi), de Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti şi a Universităţii „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca. Au fost organizate la Kiev câteva serate literare, dedicate literaturii române sub egida Asociaţiei „Ucraina-România”, pe care o conduce celebrul scriitor Mihailo Tcaci, de origine bucovineană. Vicepreşedinte al acestei Asociaţii este Viktor Baranov, care acum conduce secţia kieveană a Uniunii Scriitorilor din Ucraina şi traduce în ucraineană poezia română, mai ales lirica Anei Blandiana. Este interesant faptul că o asemenea asociaţie a existat din 1952 ca secţie a Societăţii de prietenie sovietico-române, a cărei activitate, desigur, a fost foarte politizată şi nu de fiecare dată sinceră. După proclamarea independenţei Ucrainei la 24 august 1991, toate societăţile sovietice s-au desfiinţat, iar o

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

nouă asociaţie de prietenie ucraineano-română cu scopuri, în primul rând, culturale şi apolitice, a fost creată în februarie 1993; până la 1999 această Asociaţie a fost condusă de Stanislav Semcinsky. Este foarte bine că o asemenea asociaţie există şi în România, la Cluj-Napoca, „Asociaţia culturală România-Ucraina", condusă de profesorul universitar Onufrie Vinţeler şi conferenţiarul universitar Ivan Semeniuc care fac foarte mult pentru îmbogăţirea culturală reciprocă a culturilor noastre. Numai în perioada 2000-2006 la Kiev, sub egida Asociaţiei „Ucraina-România" şi cu sprijinul Ambasadei României la Kiev, au avut loc manifestări culturale dedicate lui Mihai Eminescu (în 2000 şi în 2001, 2005), Tudor Arghezi (2000), Mihail Sadoveanu (2000), Vasile Alecsandri (2001), Ştefan cel Mare (2004), marilor personalităţi ale culturii româneşti medievale (2004) etc. De asemenea, de câteva ori s-au desfăşurat expoziţii de carte românească în biblioteci ale Kievului. Deşi după dărâmarea „lagărului socialist" şi din cauza „economiei de piaţă" numărul traducerilor a scăzut drastic (statul aproape nu mai susţine tipărirea cărţilor, publicarea lor devenind problema autorului), în decursul ultimilor ani au apărut şi traduceri noi din limba română, de exemplu : Mihai Eminescu, *Din valurile vremii*, *Lirică*. Ediţie bilingvă româno-ucraineană. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Stepan Kelar, Kiev, 2000, 224 p.; Gheorghe Asachi, *Opere alese*. Ediţie bilingvă româno-ucraineană. Traduceri de Stepan Kelar, Kiev, 2000, 165 p. (Cuprins : *Elena Moldovei; Rucsanda doamna; Ţiganii; Iubirea de Patrie; Literatura searbească; Poezii popolare. Balade (cântice bătrâneşti); Dorinţa folosului obştesc*) – aceste două cărţi au fost sponsorizate de statul ucrainean –; *Crestomaţie de poezie românească din secolele XIX-XX*. Ediţie bilingvă româno-ucraineană. Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Sergiy Luchkanyn, Kiev, 2002, 158 p. Această crestomaţie, în felul ei prima din istoria publicaţiilor pe această temă din Ucraina, este dedicată fenomenului poeziei româneşti şi constituie un omagiu închinat celor 125 de ani de la proclamarea independenţei României (1877). Alte traduceri publicate în ultima vreme: Mihai Eminescu. *„La steaua" în limbile lumii* (38 de traduceri în 15 limbi). Ediţie îngrijită şi prefaţă de Sergiy Luchkanyn, Kiev, 2003, 50 p. etc. *Crestomaţie de poezie românească* şi *La steaua" în limbile lumii* au văzut lumina tiparului datorită sprijinului financiar al Ambasadei României la Kiev. Stanislav Semcinsky şi Natalia Stratanovska au tradus în 1999-2000 în limba rusă câteva povestiri ale lui Mircea Eliade; cartea a apărut în 2000. Cum se vede, literatura română este prezentă la Kiev, deşi, desigur, în epoca internetului şi din cauza problemelor economice, numărul traducerilor a scăzut substanţial, nu numai din limba română, dar şi din alte limbi.

Aş vrea să închei această mică prezentare cu reafirmarea caracterului universal al poeziei lui M. Eminescu (având în vedere limba lui Eminescu) de către cunoscutul scriitor şi cercetător rus în domeniul istoriei literare, Iraklii Laursabovici Andronikov : „importanţa creaţiei lui Eminescu depăşeşte cu mult hotarele României; el a introdus poezia poporului său în circuitul literaturii universale. Fără versurile lui Eminescu, aceasta n-ar fi fost completă. Ele mişcă… şi-i învaţă pe oamenii din toate continentele. Şi totuşi, ele n-ar fi putut să se nască decât pe pământul românesc. Oare nu aceasta defineşte însemnătatea mondială a poetului?" (Эминеску, 1068 : 118). Oare nu aceasta defineşte însemnătatea substanţială a marii limbi a lui Mihai Eminescu? Se poate parafraza o maximă latină *Nulla est doctrina sine lingua latina* în „*Nulla est doctrina sine limba română!*".

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

Bibliografie

Ciobanu, Ştefan, *Istoria literaturii române vechi*, Chişinău, Hyperion, 1992.

Славяно-румынский словарь, Библиотеки московского Общества истории и древностей российских № 240 [Dicţionarul slavo-român nr. 240 din Biblioteca Societăţii de istorie şi antichităţi ruseşti din Moscova], în „Русский филологический вестник", nr. 1, Varşovia, 1914.

Досифей, митрополит Сучавский, и его книжная деятельность [Mitropolitul Sucevei Dosoftei şi activitatea sa literară], în „Известия Императорской Академии Наук", Kyiv, 1915, VIII+160 p. (traducere românească de Ştefan Berechet, Iaşi, 1918).

Эминеску, Михаил, *Лирика*, Предисловие, И.Л.Андроникова, М. Художественная литература, 1968.

Mateevici, Alexei, *Opere*. Ediţie critică de Ion Nuţă, Efim Levit, Sava Pînzaru, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1993.

Semcinski, Stanislav, *Care este sensul îmbinării de cuvinte „limba moldovenească"?*, „Concordia", 27 octombrie 2001, p. 3.

Semcinsky, Stanislav, *Cu privire la necesitatea de a reveni la denumirea tradiţională a limbii moldovenilor*, în „Limba română", Chişinău, 4/1995, p. 29-32.

Les études roumaines à Kiev: passé et présent

Dans cet article, il s'agit de l'évolution des études roumaines à Kiev, du temps de Petru Movilă (1596-1647) au début de XXI-ème siècle. L'auteur présente le développement de la philologie roumaine à l'Université Nationale „Taras Chevtchenko" (fondée en 1834), en décrivant en détail l'activité pédagogique „du père de la philologie roumaine à Kiev", Stanislav Semtchinsky (1931-1999). Durant la deuxième moitié du XX-ème siècle, beaucoup d'oeuvres des écrivains roumains (Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, Slavici, Sadoveanu, Rebreanu etc.) ont été traduites en ukrainien. En ce moment (2006), la langue roumaine s'étudie en tant que cours pratique à l'Institut (la faculté) des relations internationales de l'Université Nationale „Taras Chevtchenko".

Institutul de Filologie al Universităţii Naţionale „Taras Şevcenko", Kiev
Ucraina

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)

BDD-A798 © 2006 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:55:02 UTC)